

De seksuelle rettighetene: en erklæring fra IPPF

Forkortet utgave

Sex og politikk er stolt over å bidra til at erklæringen om de seksuelle rettighetene blir gjort tilgjengelig for et bredt norsk publikum. Vi har oversatt og bearbeidet denne utgaven av de seksuelle rettighetene:

De seksuelle rettighetene: en erklæring fra IPPF - Forkortet utgave, ISBN 978-82-998230-1-2

Vi har også oversatt og produsert en elektronisk utgave hoveddokumentet Sexual Rights: An IPPF Declaration. Den er tilgjengelig på IPPFs hjemmeside:

<http://www.ippf.org/en/Resources/Statements/Sexual+rights+an+IPPF+declaration.htm>

Den finnes, foruten i engelsk utgave, i albansk, arabisk, bahasa indonesisk, bosnisk, bulgarsk, fransk, tysk, estonisk, makedonsk, hindi, japansk, portugisisk, nepalsk, russisk, spansk og urdu, utgave.

Norsk utgave er tilgjengelig på www.sexogpolitikk.no:

Seksuelle rettigheter: En erklæring fra IPPF, ISBN 978-82-998230-0-5

INNHOOLD

Historikk.....	4
Hva er IPPF og Sex og Politikk?.....	5
De seksuelle rettighetene: en erklæring fra IPPF.....	6
- Innledning.....	6
- Prinsipper.....	6
- Artikler.....	7
Ordforklaringer.....	10

Historikk

I november 2006 nedsatte IPPF et panel som hadde som mandat å lede føderasjonens arbeid med å utvikle en erklæring om seksuelle rettigheter.

Man så for seg at erklæringen skulle bygge på IPPFs charter om seksuelle og reproduktive rettigheter, en milepæl av et dokument som har blitt enormt populært og som har fremmet integreringen av menneskerettighetene i IPPFs arbeid på en svært vellykket måte.

Panelet besto av erfarne frivillige fra IPPF, ansatte fra alle de seks IPPF-regionene og anerkjente eksperter på seksuell og reproduktiv helse fra hele verden.

Prosessen med å utvikle en erklæring om seksuelle rettigheter var i seg selv et internt støtteverktøy for føderasjonen. Gjennom ulike engasjementer på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå har arbeidet med erklæringen gitt føderasjonens frivillige og ansatte en økt forståelse av menneskerettighetenes natur, av menneskerettigheter relatert til seksualitet og om forskjellene og likhetene mellom seksuelle rettigheter og reproduktive rettigheter. Diskusjonene ekspertene imellom genererte ny innsikt om hvor viktig seksuelle rettigheter er for å oppnå størst mulig grad av fysisk og mental helse, og om det innbyrdes forholdet mellom seksuelle rettigheter og rett til utvikling, likhet og verdighet. Denne innsikten preger erklæringen.

Underveis i arbeidet med erklæringen var behovet for å ta hensyn til kulturelle forskjeller og religiøse bakgrunner i de ulike land et stadig tilbakevendende tema.

Panelets medlemmer presenterte ulike og noen ganger motstridende perspektiver på seksuelle rettigheter som menneskerettigheter. På samme tid satte deltakerne pris på muligheten

for å snakke åpent om de seksuelt relaterte spørsmålene – inkludert kultur og religion, barneekteskap, sexarbeideres rettigheter, reproduksjonsteknikker – som føderasjonen møter i sitt arbeid hver eneste dag, på alle nivåer.

Hver av IPPFs regioner utforsket seksuelle rettigheter innenfor deres egen historiske og kulturelle kontekst. Disse erfaringene utgjorde også et bidrag til erklæringen.

I november 2007 presenterte panelet et utkast til Seksuelle rettigheter og ba medlemmer og ansatte samt ledende medlemmer av regionalkontorene og medlemsorganisasjonene om kommentarer, som ble vurdert under forberedelsen av det endelige dokumentet. Erklæringen ble godkjent i mai 2008.

Med erklæringen håper IPPF å kunne bidra til å skape en verden der frihet, likhet og verdighet blir garantert for alle mennesker, spesielt på de områder av livet som har med seksualitet å gjøre.

Hva er IPPF?

IPPF – International Planned Parenthood Federation – er en verdensomspennende tjenesteyter og ledende forkjemper for seksuell og reprodutiv helse og rettigheter for alle.

IPPF er en verdensomspennende bevegelse av nasjonale organisasjoner som arbeider sammen med og til beste for såvel allmennheten som enkeltmennesker.

Vi kjemper for en verden der kvinner og menn, både ungdom og voksne, bestemmer over sin egen kropp og sin egen fremtid. En verden der de fritt kan velge om de vil ha barn eller ikke, der de fritt kan velge hvor mange barn de vil ha og der de fritt kan leve ut et sunt seksualliv uten frykt for uønskede graviditeter og seksuelt overførbare infeksjoner, inkludert hiv. En verden der kjønn og legning ikke lenger er en kilde til forskjellsbehandling og stigmatisering. Vi vil gjøre alt vi kan for å sikre disse viktige rettighetene og valgmulighetene for nåværende og fremtidige generasjoner.

IPPF ble stiftet i 1952, og er idag aktiv i 176 land. Om lag 36 millioner konsultasjoner blir foretatt hvert år i over 58 000 IPPF-klinikker verden over.

Tjenestene IPPF-klinikkene tilbyr sine brukere, inkluderer rådgivning, gynekologiske tjenester, hivrelaterte tjenester, diagnose og behandling av seksuelt overførbare sykdommer, infertilitetstjenester, mødre- og barnehelse, nødprevensjon og abortrelaterte tjenester.

Hva er Sex og Politikk?

Sex og politikk ble stiftet i 1969 under navnet Norsk forening for familieplanlegging (gikk senere under navnet Norsk forening for seksuell og reprodutiv helse og rettigheter, NSRR). Sex og Politikk har fra starten av hatt en pådriverrolle i arbeidet for å fremme seksual- og prevensjons-undervisning og for å sikre trygg prevensjon i Norge.

Ett ledd i dette arbeidet var å sørge for import, salg og kvalitetskontroll av kondomer. Flere av foreningens daværende medlemmer var sentrale i forbindelse med forarbeidene til lov om svangerskapsavbrudd av 1975.

Sex og politikk er en frivillig organisasjon uavhengig av livssyn og politiske partier. Foreningen består av tilsluttede organisasjoner, institusjoner og enkeltmedlemmer. Foreningen ledes av et styre valgt av årsmøtet og består av en rekke personer med fagkompetanse og nøkkelposisjoner innen reprodutiv helse, både nasjonalt og internasjonalt.

Foreningen har siden sin opprettelse vært tilsluttet International Planned Parenthood Federation (IPPF).

De seksuelle rettighetene: en erklæring fra IPPF

- Innledning

IPPF arbeider for å fremme seksuelle og reproduktive rettigheter for alle. IPPF betrakter seksuelle rettigheter som en del av menneskerettighetene. Seksuelle rettigheter bidrar til alle menneskers frihet, likeverd og selvrespekt. Erklæringen fra IPPF er basert på internasjonale avtaler, blant annet FNs overenskomster.

1. IPPF anerkjenner seksualitet som en viktig del av det å være menneske livet igjennom.
2. IPPF støtter en visjon som har som målsetting å respektere, beskytte og fremme alle menneskers rett til seksuell autonomi, og til å fremme seksuell helse og rettigheter på et ikke-diskriminerende grunnlag.
3. IPPF vil fremheve viktigheten av å skape ansvarlige strukturer, og oppmuntrer regjeringer og lovgivere til å sikre at disse rettighetene garanteres for alle mennesker.

Prinsipp 1

Seksualiteten er en viktig del av det å være menneske, uansett om en person velger å være seksuelt aktiv eller ikke. Sunnhet og mulighet til fritt å uttrykke ens seksualitet er vesentlig for alle mennesker, og fremmer deres evne til å ta del i det økonomiske, sosiale, kulturelle og politiske livet.

Prinsipp 2

IPPF anser mennesker under atten år som rettighetshavere. De rettigheter og det vern som gjelder for mennesker under atten år vil avvike fra de som gjelder for voksne. Disse forskjellene gjelder for alle aspekter av menneskerettighetene, men gjør seg spesielt gjeldende på området seksuelle rettigheter. Barnets beste skal alltid sikres, og det skal tas hensyn til at barns evne til å bestemme over seg selv er under utvikling.

Prinsipp 3

All beskyttelse og fremme av menneskerettigheter skal bygge på ikke-diskriminering. Det innebærer at ingen skal forskjellsbehandles eller diskrimineres på grunn av seksualitet, alder eller kjønn.

Prinsipp 4

Alle mennesker har rett til å søke seksuell nytelse og til fritt å kunne velge hvorvidt de vil sette barn til verden.

Prinsipp 5

Alle mennesker har rett til å bli beskyttet mot enhver form for skade. Alle mennesker under atten år har krav på et særskilt vern mot all form for utnyttelse.

Prinsipp 6

De seksuelle rettighetene kan bare begrenses lovmessig for å sikre anerkjennelsen av og respekten for andre menneskers frihet og rettigheter i henhold til menneskerettighetslovgivningen. Frihet til å uttrykke ens seksualitet skal bare begrenses lovmessig for å:

1. beskytte og respektere andres frihet og rettigheter
2. sikre den generelle velferden i et demokratisk samfunn
3. beskytte folkehelsen og den offentlige orden.

Enhver slik begrensning må bare være nødvendig for og finne sted som ledd i en legitim målsetting.

Prinsipp 7

Staten har plikt til å respektere, beskytte og oppfylle seksuelle rettigheter for alle. Plikten til å oppfylle krever at staten iverksetter adekvate lovmessige, administrative, budsjettmessige, juridiske, fremmende og andre tiltak for at rettigheten skal kunne realiseres fullt ut.

Artikkel 1:

Alle mennesker har rett til likestilling, lik lovbeskyttelse og frihet fra alle former for diskriminering basert på seksualitet eller kjønn.

- Alle mennesker er født frie og likestilte med hensyn til verdighet og rettigheter, og må beskyttes mot diskriminering basert på kjønn og seksualitet.
- Alle rettigheter må garanteres for alle, uten unntak.
- Enhver må få mulighet til å foreta valg og avgjørelser av betydning for deres egne liv.

Artikkel 2:

Alle mennesker har rett til deltakelse, uavhengig av kjønn og seksualitet.

- Enhver skal kunne leve i en verden der de har mulighet til aktiv, fri og meningsfull deltakelse på alle områder av det menneskelige livet.
- Enhver skal kunne påvirke avgjørelser i spørsmål som har direkte betydning for deres velferd.
- Unge mennesker bør ha rett til å delta aktivt i endringsprosesser i samfunnet.
- Enhver bør kunne delta i det offentlige og politiske liv.
- For å fremme full deltakelse bør enhver ha rett til å reise fritt både utenlands og i sine egne land.

Artikkel 3:

Alle mennesker har rett til liv, personlig frihet og fysisk integritet.

- Enhver har rett til liv, frihet og frihet fra tortur og grusom, umenneskelig og nedverdiggende behandling. Dette inkluderer retten til å utøve ens seksualitet fri for vold og tvang.

- Mennesker kan ikke trakasseres eller drepes for å beskytte en families eller et samfunns ære.
- Ingen skal trakasseres eller drepes på grunn av deres seksuelle oppførsel.
- Medisinsk hjelp til kvinner skal aldri baseres på andre hensyn enn å sikre hennes velferd og helse.
- Ingen kvinne skal tvinges til å få eller ikke få barn.
- Enhver har rett til frihet fra skadelige tradisjoner, inkludert kjønnslemlestelse og tidlig ekteskap.
- Enhver har rett til frihet fra seksuell relatert vold, i og utenfor ekteskapet.
- Enhver, inkludert sexarbeidere av ethvert kjønn, har rett til frihet fra fare for vold, stigmatisering og diskriminering basert på kjønn, seksualitet eller hiv-status.
- Ingen skal arresteres eller fengsles på grunn av samtykkende sex. Ingen skal utsettes for vold, misbruk eller trakassering på grunn av sine seksuelle valg.
- Alle gjestearbeidere skal ha tilgang til beskyttelse mot fysisk skade og vold basert på kjønn, seksuell orientering eller hiv-status.
- Ingen skal deporteres dersom de har grunn til å frykte forfølgelse basert på seksualitet eller hiv-status.

Artikkel 4:

Alle mennesker har rett til privatliv.

- Alle mennesker har rett til ikke å bli utsatt for vilkårlig forstyrrelse av privatlivet. Retten til privatliv er grunnleggende for utøvelsen av seksuell autonomi.
- Enhver har rett til seksuell autonomi og har rett til å bestemme over sin egen seksualitet uten vilkårlig innblanding.
- Enhver har rett til konfidensialitet med hensyn til seksuelle helsetjenester, legejournaler og beskyttelse av informasjon om deres hiv-status.
- Enhver har rett til å kontrollere spredningen av informasjon om deres seksuelle valg og andre ting relatert til seksualitet.

Artikkel 5:

Alle mennesker har rett til lovmessig anerkjennelse og seksuell frihet.

- Enhver har rett til lovmessig anerkjennelse uten diskriminering.
- Enhver er fri til å avgjøre seksualpraksis og seksuell oppførsel innenfor et miljø som er fritt for diskriminering, vold og tvang eller misbruk, og med respekt for andres rettigheter.
- Ingen skal utsettes for lover som kriminaliserer seksuell praksis eller oppførsel de har samtykket til.
- Enhver som er i forvaring har rett til frihet fra misbruk og skade. Alle mennesker i varetekt har rett til partnerbesøk.
- Alle mennesker uten unntak skal ha frihet fra de skadene som assosieres med menneskehandel.
- Ingen skal være nødt til å bli utsatt for medisinsk forskning eller medisinske prosedyrer mot deres vilje på grunnlag av seksualuttrykk, seksuell orientering, seksualhistorikk eller –oppførsel.
- Enhver har rett til å bli beskyttet mot medisinske prosedyrer som krav for lovmessig anerkjennelse av deres kjønn, alder, kjønnsidentitet eller seksuelle orientering.

Artikkel 6:

Alle mennesker har rett til tankefrihet, meningsfrihet, uttrykksfrihet og forsamlings- og organisasjonsfrihet

- Enhver har rett til å uttrykke ideer om seksualitet uten vilkårlig innblanding eller begrensning basert på dominerende kulturelle holdninger.
- Enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet.
- Enhver har rett til å utforske sin egen seksualitet fri for frykt, og uttrykke sitt begjær samtidig som de alltid tar hensyn til andres rettigheter.
- Alle mennesker, spesielt kvinner, har rett til å uttrykke seg fritt og uten restriksjoner på den måte de måtte ønske.
- Enver har rett til å søke, motta og formidle informasjon om menneskerettigheter, inkludert seksuelle rettigheter.

- Enhver har rett til fredelig forsamlings- og organisasjonsfrihet. Dette inkluderer retten til å delta i og etablere grupper for å informere andre om seksuelle rettigheter.

Artikkel 7:

Alle mennesker har rett til sunnhet og til å dra nytte av den vitenskapelige utvikling

- Enhver har rett til å nyte godt av høyest mulig standard for seksuell helse.
- Enhver har rett til å insistere på sikker sex for å forebygge uønskede graviditeter og seksuelt overførte sykdommer, inkludert HIV.
- Alle mennesker har rett til å delta i etableringen av lover og politikk som angår folkehelsen i deres lokalsamfunn.
- Alle helsetiltak må ta hensyn til marginaliserte personers og gruppers særskilte behov.
- Enhver har rett på tilgang til helsetjenester selv om det skulle være helsearbeidere som motsetter seg dette av samvittighetsgrunner.
- Enhver har rett til å tilegne seg informasjon om seksuell helse, og få tilgang til de beste helsetjenester basert på vitenskapelig gyldig forskning.
- Sexarbeidere har rett til trygge arbeidsforhold og til å insistere på sikker sex.
- Alle mennesker i væpnet konflikt eller tvungen stasjonering skal ha tilgang på seksuelle og reproduktive helsetjenester.
- Enhver har rett til å nyte godt av vitenskapelige fremskritt, også anvendt på seksuelle rettigheter og seksuell helse.
- Enhver har rett til tilgang på eller rett til å avvise reproduktive helse- og andre medisinske metoder, uten diskriminering. Enhver aldersbasert begrensning av denne rettigheten må ikke bryte med prinsippet om ikke-diskriminering og hensynet til barns utviklende evner.
- Enhver har rett til å delta i eller nekte å delta i vitenskapelig forskning på lik linje med andre og uten diskriminering.

Artikkel 8:

Alle mennesker har rett til utdanning og informasjon

- Alle mennesker har rett til allsidig seksualopplysning, som hjelp til å utøve fulle borgerrettigheter på det private, offentlige og politiske området.
- Unge mennesker har rett til allsidig seksualundervisning, som hjelp til å kunne foreta informerte og ansvarlige avgjørelser med hensyn til seksuell helse.
- Enhver har rett til å utvikle de evnene som trengs for å kunne forhandle seg frem til sterkere og mer rettferdige forhold.
- Unge mennesker skal ha rett til å tilegne seg informasjon som styrker deres seksualitet, seksuelle rettigheter og seksuelle helse.
- Enhver skal ha tilgang på informasjon, uttrykt på et lett forståelig språk, om relevante temaer, inkludert når, hvordan og med hvem de skal ha sex, og når seksuell oppførsel blir reproduktiv.
- Enhver har rett til utdanning og informasjon for å sikre at avgjørelser de tar relatert til deres seksuelle og reproduktive liv er foretatt med fullstendig fritt og informert samtykke.

Artikkel 9:

Alle mennesker har rett til å velge hvorvidt de ønsker å gifte seg og stifte familie, og til å avgjøre hvorvidt, hvordan og når de ønsker barn.

- Enhver har rett til å velge når og om de ønsker barn. Lovene bør anerkjenne familiemangfold.
- Enhver har rett til fritt å inngå ekteskap. Ekteskap skal være tilgjengelig for alle på et ikke-diskriminerende grunnlag, og med behørig hensyn til barns utviklende evner.
- Enhver har rett til familierelatert sosial velferd, uavhengig av hvilken familieform de har valgt, inkludert de som ikke er definert av arv eller ekteskap.

- Enhver har rett til tilgang på den informasjon som er nødvendig for å bli i stand til å avgjøre om de vil ha barn eller ikke, og til å avgjøre hvor mange barn de vil ha og mellomrommet mellom dem.

- Enhver har rett til selv avgjøre om og når de vil ha barn. Dette omfatter muligheten for adopsjon og fertilitetsbehandling, samt tilgang til rimelig prevensjon av så mange slag som mulig.

- Alle kvinner har rett til tilgang på informasjon om trygg reproduktiv helse, morskap og abort, som skal være lett tilgjengelig og rimelig for alle.

- Enhver har samme rettigheter og plikter for barn de har ansvar for, og i alle sammenhenger skal barnets beste tillegges avgjørende vekt.

Artikkel 10:

Rett til ansvarlighet og oppreisning

- Enhver har rett til effektiv, adekvat og tilgjengelig beskyttelse for å sikre at deres seksuelle rettigheter blir overholdt. Det inkluderer overvåking av hvordan deres seksuelle rettigheter implementeres, samt tilgang til botemidler ved krenkelse av seksuelle rettigheter.

- Staten er ansvarlige for hvordan de seksuelle rettighetene implementeres og sikres.

- Under væpnede konflikter skal alle mennesker ha rett til tilgang på effektive mekanismer for ansvarliggjøring og oppreisning ved seksuell og kjønnsbasert vold.

- Enhver skal ha tilgang til informasjon for å bli i stand til å søke oppreisning ved krenkelse av deres seksuelle rettigheter.

- Enhver har rett til å holde ikke-statlige aktører ansvarlige for handlinger som begrenser muligheten til å nyte godt av deres seksuelle rettigheter.

- Staten skal sørge for at tredjeparter ikke krenker innbyggernes seksuelle rettigheter.

Ordforklaring

Autonomi

Evnen til å foreta egne avgjørelser om eget liv. Personlig frihet til å følge ens egen vilje.

Fysisk integritet

Retten til å bestemme over egen kropp.

Menneskehandel

Å tilegne seg mennesker med makt eller bedrageri i den hensikt å utnytte dem.

Utviklende evner

Refererer spesielt til barns evne til å foreta avgjørelser om eget liv på egen hånd. Begrepet omfatter også forestillingen om at barnets mulighet til selvbestemmelse er under utvikling gjennom barndommen og frem til voksen alder.

Kjønn

Refererer dels til den rekke av sosialt konstruerte roller og forhold, personlighetstrekk, holdninger, oppførsel, verdier, relativ makt og innflytelse som samfunnet tilskriver menn og kvinner på ulikt grunnlag. Ordet refererer også til de biologiske karakteristikkene som definerer et menneske som kvinne eller mann. Disse biologiske karakteristikksettene utelukker ikke hverandre gjensidig, ettersom enkelte mennesker besitter begge kjønnskarakteristikkene, men de brukes likevel for å differensiere mennesker som kvinner og menn.

Kjønnsbasert vold

Kjønnsbasert vold ble definert av FNs Hovedforsamling i 1993 som "enhver handling som resulterer i eller trolig vil resultere i fysisk, seksuell eller psykisk skade på kvinner, inkludert trussel om slike handlinger, tvang eller vilkårlig frihetsberøvelse, hva enten det finner sted offentlig eller privat. Det omfatter, men er ikke begrenset til: fysisk, seksuell og psykisk vold i familien, inkludert fysisk mishandling, seksuelt misbruk av jenter i husstanden, medgiftsrelatert vold, voldtekt

i ekteskapet, kjønnslemlestelse av kvinner og annen tradisjonell praksis som er skadelig for kvinner, vold utenfor ekteskapet og vold relatert til utnyttelse, fysisk, seksuell og psykisk vold i lokalsamfunnet, inkludert voldtekt, seksuelt misbruk, seksuell trakassering på arbeidsplassen, i utdanningsinstitusjoner og ellers, menneskehandel og tvunget prostitusjon, samt seksuell og psykisk vold forøvet eller tolerert av staten, uansett hvor det finner sted.

Kjønnsidentitet

Måten et individ velger å definere eller identifisere seg på.

Prinsipp

Både kilden til og forklaringen av en grunnleggende lov eller begrunnelse.

Ikke-diskriminering

Prinsippet om at mennesker ikke skal forskjellsbehandles basert på vilkårlige og utillatelige kriterier. Diskriminering basert på rase, kjønn, uførhet, seksuell orientering, geografisk eller annen status krenker menneskerettighetene.

Ikke-statlige aktører

Aktører på internasjonalt nivå som ikke er stater. Eksempler på ikke-statlige aktører er ikke-statlige organisasjoner (NGO-er), væpnede grupper, internasjonale media, kriminelle grupper og trossamfunn.

Oppreisning

Godtgjørelse eller oppreisning for krenkelse. Å rette opp urettferdighet.

Seksualitet

Seksualiteten er et sentralt aspekt ved det å være menneske livet igjennom, og omfatter kjønn, kjønnsidentitet og -roller, seksuell orientering, erotikk, seksuelt begjær, vellyst, intimitet og reproduksjon. Seksualiteten oppleves og uttrykkes gjennom tanker, fantasier, begjær, tro, holdninger, verdier, oppførsel, praksis, roller og forhold.

Seksuelle rettigheter

Seksuelle rettigheter omfatter rettigheter som er anerkjent i nasjonale lover, internasjonale menneskerettighetsdokumenter og andre konsensusformuleringer. De omfatter alle menneskers rett til frihet fra tvang, diskriminering og vold, samt retten til:

- Høyest mulig oppnåelig standard for seksuell helse, inkludert tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester
- Å søke, motta og formidle informasjon relatert til seksualitet
- Seksualopplæring
- Respekt for fysisk integritet
- Å velge partner
- Å bestemme hvorvidt en skal være seksuell aktiv eller ikke
- Samtykkende seksuelle handlinger
- Samtykkende ekteskap
- Å avgjøre hvorvidt man ønsker å sette barn til verden
- Å søke å oppnå et tilfredsstillende, trygt og lyspreget seksualliv

Seksuell vold

Vold av spesiell seksuell natur, eller vold som er rettet mot personer av ett kjønn på grunn av kjønnsstilhørigheten.

Seksuell orientering

Uttrykket refererer til en primær seksuell draging mot samme, motsatte eller begge kjønn.

Sex og Politikk

www.sexogpolitikk.no

Orgnr 990 630 828

De seksuelle rettighetene : en erklæring fra IPPF. forkortet utgave
ISBN 978-82-998230-1-2